

PARTICIPACE JAKO PEDAGOGICKÝ PROBLÉM

JAROSLAV ŠTURMA

1) Pojem participace se stává u nás aktuální především v rámci politických projevů a programů, kde označuje problém i snahu zvýšit zájem mládeže o občanské záležitosti v komunálním životě a dění. Ve starším písemnictví se s ním setkáváme v sociologii práce a pracovních skupin (např. D. Slejška). Zde souvisí s výzkumy problémů, které u nás za totality byly označovány jako úkol 'zvyšovat podíl pracujících na řízení výroby'. Dnes se u nás s participací sejdeme spíše pod hlavičkou "moderní průmyslový, podnikatelský a obchodní management". Participace edukantů jako zvyšování aktivního podílu na výuce, výchově a vzdělávání od jejího projektování až po hodnocení výsledků lze považovat za složitý pedagogický problém a s hlediska výchovy k demokratickému občanství za naléhavou politickou výzvu.

2) Hlavním prostředkem ke zvyšování participace žáků je vedle pedagogického úsilí edukátorů žákovská samospráva a samostatná žákovská organizace. Oba pojmy u nás prosazovali a vysvětlovali A. Bartoš a V. Příhoda již v dvacátých a třicátých letech našeho století. Jejich známost a užívání postupně klesá a zaniká. Zjišťovat stav těchto sociálních útvarů v souvislosti s participací znamená překonat informační a komunikační bariéry, např. se nelze při exploraci ptát "Máte u vás žákovskou organizaci či samosprávu", protože respondenti by chápali význam těchto výrazů velice různě. Novodobé výrazy např. žákovský parlament, mluvčí apod. rovněž nemají ustálený obsah a jsou značně vágní.

3) Osobně se zabývám fenoménem našeho zájmu od třicátých let. Tehdy jsem byl ve třetí třídě obecné školy voleným činovníkem zastupitelstva třídy. Deník této devítileté reprezentace uchovávám v osobním archivu. Po druhé světové válce se silným hnutím za jednotu mládeže, často hanebně ideologicky a politicky zneužívaným, problém participace měla řešit jednotná a stále více totalitní organizace mládeže v zemích východního bloku. Není zde místo na starším generacím známou historii samosprávnosti na českých školách a v dětských a mládežnických organizacích v letech 1968 a v následné "normalizaci", i když je velice zajímavá a poučná. Předpoklady k rozmachu participace žáků, dětí a mládeže vznikly převratnými změnami roku 1989.

4) Jaký je stav a jaké zprávy máme o sledované oblasti ?

V roce 1987 jsem provedl s tehdejší studentkou PF HK šetření o reliktech žákovských samospráv na základních a středních školách. Tato oblast byla ostře sledována orgány KSČ v okresech, které dávaly souhlas k pokusné existenci na

jednotlivých školách (viz metodický pokyn MŠMT v z r. 1972). Výsledek byl překvapující: ŽS existovaly v daleko více školách (78%) než jsme předpokládali.

S nastolením demokratického státu jsme začali znovu toto téma sledovat. Tehdy již bylo jasné, že participace je neoddělitelně spojena s právy dítěte vyjádřenými ve známé Úmluvě.

V roce 1997 jsme přistoupili ve spolupráci s posluchači VŠP v Hradci Králové k průzkumu situace v naznačené oblasti.

Autor – kontakt:

Doc.PhDr. Jaroslav Šturma, CSc.,

Katedra pedagogiky a psychologie Pedagogické fakulty VŠP

Hradec Králové